

2 Korin

Korin niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleş asaŋ sopte kayyiŋ

¹ Ne Polbe Al Kurun beleş dufayminde Yesu Kristuyen mere basan al aposel hiyyen yen hoy niryin. Niŋgeb nebe deŋ Korin taunde niŋ Yesuyen alya bereya sios Al Kurun beleş doyan dirde hi goya Al Kurunyen alya bereya Akaia naŋa bana haŋ mar kurun goke meten kadne Timotiya dufay unkuřen po irde asaŋ gago kaŋ hime.

² Adoniniŋ Al Kurunya Doyan Al Kurun Yesu Kristuya beleş buninēn dirde iŋin iŋin dirde bitin yisikamke iŋin hiwon yen nurde har.

Pol beleş Al Kurun iŋin nurd unyin

³ Be, Doyan Al Kurunniŋ Yesu Kristu Naniŋ Al Kurunbe alya bereya buninēn yird yird mata gote miŋ al, irde al biŋ yurum yird yird mata gote miŋ al wor po. Niŋgeb Al Kurun goyen turun irde hitek.

⁴ Yenbe neŋ beleş kanduk kurayen kurayen bana hiteke bininiŋ yurum irde hiyen. Gogab yen beleş dirde hiyen gwahade goyen po, neŋ wor al hoyan kanduk kurayen kurayen bana haŋ mar goyen epte biŋ yurum yirde hitek.

⁵ Fudinde, Yesu Kristu kanduk karkuwan yenen hinhin gwahade goyen po, neŋ wor kanduk karkuwan yenen hityen geb, Al Kurun beleş Yesu

Kristu biñ yurum irde hinhin gwahade goyen po, neñ wor bininiñ yurum yirde hiyen.

⁶ Niñgeb kanduk yenen hityen gobe bitin yurum heñ henya Al Kurun belen den goyen dumulgan ten tenya goke tenbe neñ kanduk yenen hityen gogo. Al Kurun belen bininiñ yurum irde hiyen gobe den wor bitin yurum heñ heñ ge ten gwaha dirde hiyen. Irkeb den wor kanduk karkuwan neñ yenen hityen gwahade goyen yenen hanjen goyen goke mukku ma ten goya goya tareñ po heñ heñ ge piñen ma heñ hanjen.

⁷ Niñgeb den ge hekkeñ nurde hite. Neñ gayen kanduk karkuwan yenen hityen gwahade goyen po, den wor kanduk yenen hanjen geb, Al Kurun belen bininiñ yurum yirde hiyen gwahade po, bitin wor yurum yirde hiyen goyen nurde hityen geb gago dinen hite.

⁸ Be, kadne yago, neñ Esia* naña bana heñ kanduk karkuwan yenen hinhet goyen den wor nurwon yen nurde hite. Neñbe naña goyen bana henya kanduk yenen hinhet gobe karkuwan wor po geb, fole irtek metenjen wor po dirde hinhin. Irkeb kamtek yen nurde hinhet.

⁹ Fudinde wor po, neñbe bininiñde mat wor po al belen mudunke kamniñ tihit yen nurde hinhet. Goyenpoga neñ hitte mata gwahade forok yirin gobe neñ belen nindikenje sanjen ma meten ten al kamtiñ yisan heñ hiyen al Al Kurun gote tarende meten ten ten ge ten kanduk gogo forok yirin.

---

* **1:8:** Esia naña gobe gayenter nin Esia naña kurun goke ma yitin. Gayenterbe Turki inen hanjen.

¹⁰ Al Kurun gobe neŋ gayen kanduk kurun bana heŋ kamniŋ tihit yeŋ nurtiriŋ goyab faran durde dumulgan tiyyiŋ. Yeŋbe kame wor gwahade po dirde hiyeŋ. Niŋgeb yeŋ beleŋ kanduk bana mat hugiŋeŋ faran durde dad siŋa dirde hiyeŋ yeŋ nurdeb yeŋ ge po hekkeŋ nurde hityen.

¹¹ Goyenbe kanduk bana mat dad siŋa dirde hiyeŋ gobe deŋ beleŋ neŋ ge gusuŋaŋ irde hikeb gogo wol heŋ faran durde hiyeŋ. Niŋgeb al budam neŋ ge teŋ gusuŋaŋ irde hike Al Kurun beleŋ gusuŋaŋmiŋ wol heŋbe neŋ gayen bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hiyeŋ goke mel gore Al Kurun igiŋ nurde unen hinayiŋ.

Pol beleŋ Korin mar usi ma yiryiŋ goke yiriŋ

¹² Be, neŋbe det unŋkuren kura goke turuŋ yaŋ nurde aman heŋ hityen goyen goke dinen tihim. Gobe gahade: neŋ megen heŋyabe mataya metenya teŋ hityen gobe bininiŋde matbe fudinde yeŋ nurde hite. Deŋya hinhetya wor mataya metenya fudinde teŋ teŋ gobe tareŋ wor po tanarde hinhet. Gwaha teŋ hityen gobe nende saŋiŋde moŋ, Al Kurunyen tareŋde teŋ hityen. Irde megen niŋ alyen dufay wukkeŋ inen hanjen goyen gama irde mata goyen ma teŋ hityen. Al Kurun beleŋ bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hiyeŋ go hende huwardeb mata gogo teŋ hityen.

¹³⁻¹⁴ Neŋbe mere gahade kaŋ hite gabe deŋ beleŋ igiŋ kapyan heŋ bebak titek mat kaŋ hite. Irde mereniniŋ kurab bikkeŋ bebak tiyaŋ gwahade goyen po, mere kaŋ hite gayen tumŋaŋ keŋkela wor po bebak teŋ hiwoŋ yeŋ nurde goke doyaŋ heŋ hite. Gogab Doyaŋ Al Kurun Yesu waŋ

wanj nalurebe neñ beleñ deñ ge turñuñ yanj nurde aman heñ hitek gwahade po, deñ wor neñ ge igiñ turñuñ yanj nurde aman heñ hinayin.

¹⁵ Nebe deñ beleñ matane gwahade goyen keneñ keñkela bebak tiyaminñ yeñ nurde hinhem geb, deñ goyen Al Kurunñ beleñ sopte guram dirde tareñ dirwoñ yeñ nurdeb deñ wa kuñ deney yeñ nurde hinhem.

¹⁶ Nebe Masedonia nanare kuñ henya deñ hitte forok yeñ deney gab kweñ yeñ nurde hinhem. Irde Masedonia nanare mat mulganñ heñ wanj henya deñ hitte kumekeb deñ beleñ farañ nurde beleñ damu teñ nunkeb igiñ Yudia nanare kweñ yeñ nurde hinhem.

¹⁷ Goyenbe dufay gwahade kirmirinñ gobe keñkela ma dufay heñ mali kiryinñ yeñ nurde hañ? Irde megen ninñ mar beleñ, “Gwaha, ireñ geb,” yeñ gab, “Moñ, go ma ireñ,” yeñ hanñyen gwahade goyen po, ne manañ gwaha teñ himyen yeñ nurde hañ? Moñ, gwahade moñ.

¹⁸ Fudinde wor po, Al Kurunñ beleñ biña tiyyinñ goyen go po gama irde hiyen gwahade goyen po, ne wor gwaha gwaha tiyeñ dinenbe goyen po gama irde himyen. Merene soñ ma heñ hiyen.

¹⁹ Gobe Al Kurunñ Urminñ Yesu Kristu beleñ “Gwaha gwaha tiyeñ,” yeñ gab, “Moñ, gwaha ma tiyeñ,” ma yeñ hinhin geb, gogo ne wor yeñ teñ hinhin gwahade po teñ himyen. Yeñbe Timoti, Sailasyabe neya beleñ deñ hitte yeñ ge tagalde hinhin al gogo. Yesu Kristu gobe Al Kurunñyen dufay po gama irde hugiñey, “Gwaha, ireñ geb,” yeñ hiyen.

²⁰ Gobe Al Kurunñ beleñ biña teñ hinhin kurunñ

goyen Yesu Kristu belen gama irde igineŋ forok yiryiŋ geb gago dineŋ hime. Gwahade niŋgeb neŋ belen Al Kurunyen mere nurdeb Yesu Kristu niŋ tenbe, “Fudinde wor po,” inenbe denem turunŋ yaŋ irde hityen.

²¹ Al Kurunbe nenya denya tumnaŋ saŋiŋ dirkeb Yesu Kristuya heŋ tareŋ po hite. Al Kurun belen nenya denya tumnaŋ megen niŋ mar hitte mat dad hoyan muŋ diriŋ.

²² Irde alya bereyamiŋ hitiŋ mar goyen nere yeŋ nurdeb bininiŋde soŋ irde Holi Spirit kiryiŋ. Holi Spirit gobe Al Kurun belen detmiŋ kura goke biŋa tiyyiŋ kurun goyen kame dunyeŋ gobe fudinde yeŋ nurnayiŋ yeŋbe gogo Holi Spirit kiryiŋ.

²³ Niŋgeb Korin taunde ma mulgaŋ himiriŋ gobe kanduk duntek ma nirkeb gogo mulgaŋ ma himiriŋ. Merene gabe fudinde moŋ kenem Al Kurun belen mununyeŋ.

²⁴ Neŋbe deŋ belen Al Kurun niŋ dufaytiŋ tareŋ irde haŋ goyen iŋgogaha ma dirde hite. Gwaha titneŋbe Al Kurun niŋ dufaytiŋ saŋiŋ irtiŋ go hende tareŋ po huwarde hanyen geb, deŋ aman heŋ heŋ ge denya tumnaŋ meten ten hityen.

2

¹ Niŋgeb sopte deŋ hitte kuŋ kanduk dunen dunen gobe igiŋ moŋ yeŋ nurdeb go ma kwen yeŋ dufay kirmiriŋ.

² Gobe deŋ hitte kuŋ kanduk dunmeke bitiŋ misiŋ nurnayiŋbe al kura aman hetek mata kura ma niryen yeŋ nurdeb gogo dufay gwahade

kirmirin. Gwaha nirtek marbe bulun dirmeke bitin misin katnayin mar den gogo po geb.

³ Gwahade ningeb den hitte ma kunbe asan go wa kan dunmirin. Dufaynerbe goyenter den hitte kumirin manhan den ge amanen nurtekdebe mata buluntin yenen goke kanduknen nurmewon yen nurmirin geb, gogo asan po kan dunmirin. Irdeb kame kun matatin hoyan henayin goyen denenbe aman hewen yen nurde himyen. Ne aman hewenbe den wor amanen nurnayin yen nurde himyen.

⁴ Fudinde, asan go kamirinyabe den ge kanduknen wor po nurde bene misin nirkeb esimirin. Asan go kamirin gobe bitin bulun yird yird nin ma kamirin. Gwaha dirtinenbe den ge amanen wor po nurde dunen himyen goyen bebak tiwon yen nurdeb asan gogo kamirin.

Pol bulun iramin mar gote mata bulun goyen halde yunyin

⁵ Goyenpoga den han bana goyen al kura kanduk forok yirde hiyen. Go al gobe kanduk forok yirke gore kura ne ma bulun nirde hanen, dindigen goyen po bulun yirde hanen. Den tumnan mon goyenbe, al kurabe bulun yirde hanen.

⁶ Ningeb al gote mata goke al budam igin ma nurde merem yan irde gote murungem unan. Den beley gwaha iran gobe ep iran yen nurde hime.

⁷ Ningeb gayenterbe al gote mata bulun goyen halde unenbe bin yurum irnayin. Gogab matamin gote murungem ten bin misin wor po katen hi goke kanduknen wor po ma nuryen.

⁸ Niñgeb den beļeņ yeņ ge fudinde wor po amanēņ nurd unēņ haņ gobe gwaha mat ikala irwoņ yeņ nurde gusuņaņ dirde hime.

⁹ Ne beļeņ haņkapa ya asaņ kaņ dunmiriņ gobe saba dirmiriņ kuruņ goyen keņkela gama irde haņ ma dahade goyen bebak timewoņ yeņ nurdeb gogo asaņ kamiriņ.

¹⁰ Niñgeb den beļeņ merene gama irde al kurate mata buluņ halde unnayiņbe ne wor halde unēņ. Fudinde, ne beļeņ al kurate mata buluņ halde yuneņ himyen gobe den ge teņ Yesu Kristu diliņde halde yuneņ himyen. Al kurate mata buluņ halde yuntek haņ kenem gwahade po dufay heņya halde yuneņ himyen.

¹¹ Gogab Satan beļeņ neņ gayen epte ma usi dirde buluņ diriyeņ. Neņbe Satan gote dufaybe dahade goyen nurde hityen geb, gago dineņ hime.

Yesu Kristu deņembe kuruņ heņ hinhin

¹² Be, ne beļeņ Yesu Kristu niņ yitiņ mere igiņ goyen tagaleņ yeņbe Troas taunde kumiriņ. Kuņ gorbe metēņ teņ teņ beļeņ bikkeņ Doyaņ Al Kuruņ beļeņ gitik irde nuntiņ goyen kinmiriņ.

¹³ Gega kadne Taitusbe gor ma hinhin geb, goke bener kandukņeņ nurde hinhem. Niñgeb gor niņ mar yubul teņbe Masedonia naņare kumiriņ.

¹⁴ Goyenpoga Al Kuruņ beļeņ asogom haniņde mat dawarke Yesu Kristuya heņ asogomde metēņ goyen hugiņeņ fole irde hite geb, goke Al Kuruņ igiņ nurde unēņ himyen. Yeņ beļeņ hulyaņ dirke Yesu nurd unēņ yeņya awalikde heņ heņ gobe det hamņeņ igiņ muņ yara goyen tagalde tukuņ hiteke al budam wor po nurtiņ ala teņ haņyen.

15 Det hamneñ igin mun wor po Al Kurun galak irde hanjen gwahade goyen po, Yesu Kristu beleñ metenmin ten ten ge ten neñ gayen dade Al Kurun galak irtin geb, alya bereya Al Kurun beleñ yumulgan titin marya yubul tike kak alare kutek han marya goyen tumnan mereninin nurde hanjen.

16 Hamin gobe Al Kurun beleñ yubul tike kak alare kutek han mar hittebe bidak hamin. Munan Al Kurunya hugineñ hitek han mar hittebe hamin igin mun Al Kurun hitte yumulgan ten ten goyen. Meten gobe tonnen yan wor po geb, ganun al beleñ epte meten goyen titek hi? Hubu wor po!

17 Goyenpoga nenbe al budam wor po hora nin po nurdeb Al Kurunen mere goyen det titmineñ kura yen nurde hanjen gwahade ma ten hityen. Gwaha titnenbe Al Kurun beleñ hulyan yirke meten ten han mar gwahade goyen po, Yesu Kristuya hen binininde mat fudinde wor po Al Kurun beleñ denen hikeya mere tagalde kun hityen.

3

1 Be, gwaha yen hitekeb den beleñ nurdembe yingen ge turun turun ten han yen nurde han? Gwahade ma nurde han kenem al kura beleñ ten hanjen gwahade goyen po, den beleñ neñ gake hekkeñ nurwon yen al hoyan beleñ kura neñ ge asan kura kan den goyen dunwon yen gusunan irttek hite yen nurde han? Ma asan goyen den beleñ neñ nin kan dunwon yen gusunan dirtek hite yen nurde han? Mon, gwahade mon!

² Gwaha titņeņbe al budam wor po matatiņ yeneņ sabaniniņbe fudinde yeņ neņ ge hekkeņ nurtek po haņ geb, asaņ kura neņ gayen gake al hoyaņ beleņ kapyaņ heņ hekkeņ nurtek yeņ bininiņde katiņ asaņ gobe deņ gogo yeņ nurde hite.

³ Fudinde, Yesu Kristu niņ teņ neņ beleņ meteņ teņ hinhet gote igineņbe deņ gogo. Niņgeb deņbe Yesu Kristu beleņ asaņ kaņ neņ hitte teņ kerke watiņ go gwahade goyen. Asaņ gobe al beleņ kaņ kaņde niņ kutum teņ katiņ yara moņ, Yesu Kristu beleņ Al Kuruņ gwahader hiyen gote Holi Spirityen tareņde katiņ go goyen. Asaņ gobe hora parwek hende ma katiņ, al biņde katiņ.

⁴ Neņbe Yesu Kristu beleņ faraņ durke Al Kuruņ diliņde deņbe neņ ge teņ katiņ asaņ yeņ nurde dufayniniņ hek irde hite.

⁵ Fudinde, neņbe Al Kuruņyen meteņ teņ teņ saņiņbe neņ hitte mat ma forok yeņ hi geb nindigeņde tareņde meteņ goyen titek yetek moņ. Meteņ go teņ teņ tareņ gobe Al Kuruņ hitte mat po waņ hi.

⁶ Yeņ po ga biņa gergeņ tiyyiņ goyen neņ beleņ igiņ goke meteņ teņ hitek saņiņ duntiņ. Tareņmiņ gobe Moseyen saba asaņde katiņde mat ma watiņ, Holi Spirit hitte mat watiņ. Moseyen sabarebe al beleņ mata buluņ kura tiyyeņ gobe Al Kuruņ diliņde kamtiņ yitiņ gega, al kura mata go tubul tiyyeņbe Holi Spirit beleņ Al Kuruņ diliņde al gergeņ iryeņ geb, gago meteņ goyen teņ teņ tareņbe Holi Spirit hitte mat watiņ dineņ hime.

Al Kuruņ beleņ biņa gergeņ tiyyiņ gobe turuņ

yaŋ wor po

⁷ Be, Al Kurunŋ belen sabamiŋ hora parwek hende kaŋ Israel mar saba yird yird metenŋ Mose unyiŋ goyenterbe Al Kurunŋyen tarenŋ turunŋ yaŋ goyen forok yiriŋ. Irkeb Mose kimiŋde melak hiriŋ. Al Kurunŋyen saŋiŋ turunŋ yaŋ Mose kimiŋde melak heŋ forok yiriŋ gobe heŋ ga ma hubu hetek det gega, Israel mar diliŋdeb tarenŋ wor po geb, keneŋ keneŋmiŋ metenŋ wor po yirde hinhin. Moseyen sababe epte ma al kura Al Kurunŋ diliŋde al gergeŋ irtek gega, Al Kurunŋyen tarenŋ turunŋ yaŋ go miŋyaŋ hinhin.

⁸ Niŋgeb Moseyen saba gote folek Holi Spiritiyen metenŋ gote saŋiŋ turunŋ yaŋbe dahade hiyyen yeŋ nurde haŋ? Kurunŋ wor po, Moseyen saba gote folek wor po!

⁹ Moseyen saba gote metenŋbe al merem yaŋ yird yird gega, tarenŋmiŋ turunŋ yaŋ. Niŋgeb Holi Spiritiyen metenŋ al huwak yird yird gote tarenŋmiŋ turunŋ yaŋbe Moseyen saba gote folek wor po!

¹⁰ Fudinde, saŋiŋmiŋ turunŋ yaŋ bikkek gobe tarenŋ hoyanŋ turunŋ yaŋ gergeŋ gore fole irtinŋ geb, tarenŋ turunŋ yaŋ bikkek gobe gayenterbe hubu hiyuŋ.

¹¹ Moseyen saba gobe muŋ kura heŋ ga hubu hetek hinhin gega, Al Kurunŋyen saŋiŋ turunŋ yaŋ hiriŋ. Niŋgeb Holi Spiritiyen metenŋ hugiŋ hitek gote tarenŋ turunŋ yaŋbe Moseyen saba gote folek wor po!

¹² Niŋgeb nenŋbe Al Kurunŋyen tarenŋ turunŋ yaŋ goyen goke doyaŋ heŋ hite geb, al belenŋ bulunŋ dird dird niŋ kafura ma heŋ meremiŋ kawan po

tagalde hityen.

¹³ Mosebe Al Kurunyen sanjij turnun yan goyen agat urde kiminde forok yirin goyen aymuk irde hubu hej hinhin goyen wor Israel mar belen daha kennak yenbe amil tej kimin aw uryin. Gega nenbe Mose belen kimin aw uryin gwahade ma tej kawan po Al Kurunyen mere tagalde hityen.

¹⁴ Goyenpoga Israel mar gobe dufaymin pet titin hinhan gwahade goyen po, gayenter wor Moseyen kiminde amil aw urtin go gwahade yara dufaymin pet titin goyen Yesu Kristuya hikeb Al Kurun belen tej sina irwon gega, yenya ma han geb, dufaymin pet titinde po han. Ningeb binja bikkek Al Kurun belen tiyyin goyen asande katin gobe kapyan hej han gega, bebak ma tej han.

¹⁵ Fudinde wor po, gayenter wor Israel mar gobe amil gore dufaymin pet titinde po henya Moseyen saba kapyan hej han geb, Al Kurunyen tarej turnun yan goyen go ma kenej han.

¹⁶ Goyenpoga al kura Doyan Al Kurun hitte mulgan hej kuyenbe bin pet titin amil goyen Doyan Al Kurun belen tej sina iryen.

¹⁷ Be, “Doyan Al Kurun” yen hime gobe Holi Spirit nin yen hime. Doyan Al Kurun Yesu Kristuyen Holi Spiritbe mata bulunde mat al yad sina yirkeb mata bulun yufukde ma hinayin.

¹⁸ Ningeb binininde amil po pet titin yara goyen tej sina irde Doyan Al Kurunyen tarej turnun yan goyen nen hitte kawan irde hite. Irkeb sanjinmin turnun yan nen hitte hej kurun hej hiyen gore tarej dirkeb matanininja dufaynininyabe Al Ku-

runyen yara hej hinayin. Taren turnun yan gobe Doyan Al Kurun hitte mat watin. Doyan Al Kurun gobe Holi Spirit.

4

Nenbe Al Kurunyen meten titek mar mon gega, buninen dirke metenmin ten hityen

¹ Ningeb nenbe Al Kurun belen buninen dirde Holi Spirityen meten gayen duntin geb, meten ga ten ten ge pinen ma hej hityen.

² Irde mata memyak kura banare po ten hityen kurun goyen yubul po titirin. Irde al usi ma yirdeb Al Kurunyen mere bulun ma irde hityen. Gwahade yarabe mere fudinde goyen kenkela po kawan tagalde hityen. Irkeb al tumnan Al Kurun dilinde mata huwak ten hityen goyen denenbe binde mat fudinde wor po nenbe al dahade goyen bebak ten hanjen.

³ Goyenpoga Yesu nin yitin mere igin nen belen tagalde hityen goyen al kura bebak ma ten han kenem mel gobe kak alare kutek mar geb, gogo mere igin gote min bebak ma ten han.

⁴ Yenbe gayenter unguna megen han gore bin pet titin geb, Yesu Kristuyen taren turnun yan goke yitin mere igin gote iginen igin wor po huli yara goyen kenen bebak ma ten han. Yesu Kristu belen Al Kurunbe al gwahade yen kawan irde hi.

⁵ Fudinde, nenbe nindiken ge ma tagalde hityen. Yesu Kristube Doyan Al Kurun, irde nenbe Yesu Kristu nin tenbe dende meten mar hitin goyen goke tagalde hityen.

⁶ Go tej hityen gobe, “Kidoma bana mat hulsi forok yiwi,” yiriñ al Al Kurun belej bininiñ bana meremiñ bebak tej tej sañiñ hulsi yara goyen kiryiñ geb, gogo gwaha tej hityen. Yeñ belej bininiñ bana meremiñ bebak tej tej tareñ kiryiñ gobe Al Kurunyen tareñ turunñ yañ Yesu Kristu hitte mat forok yeñ hiyen goyen keneñ bebak tinayiñ yeñbe gogo kiryiñ.

⁷ Be, neñbe sañiñniniñ ga moñ geb, Al Kurunyen tareñ turunñ yañ keneñ bebak tej tej tareñ goyen bininiñ bana kertek epte moñ gega, sañiñ goyen neñ bana kiryiñ. Gobe Al Kurunyen tareñ kurunñ wor po gobe nende moñ, Al Kurunñ hitte mat watiñ goyen al yikala yird yird niñ gogo kiryiñ.

⁸ Niñgeb neñbe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat hikaka dirde hanyen gega, yul ma yeñ hityen. Kurarebe dumetek dirtek dirde hanyen gega, mukku ma tej hityen.

⁹ Al belej bulun bulun dirde hanyen gega, Al Kurunbe dubul ma tej hiyen. Kurab muduney hanyen gega, go ma kamde hityen.

¹⁰ Neñbe Yesu uliñ misiñ kurun kateñ kamiñ gwahade goyen po, neñ ulniniñde wor hugiñey kanduk yeneñ henya kuñ hityen. Gogab Yesu kamiñde mat huwariñ tareñ gobe neñ hitte wor forok yiyyen.

¹¹ Fudinde, neñbe dilniniñ gergeñ hite gega, Yesu niñ tej metey tej kuñ hitekeb al belej hugiñey mudunke kamtek belej po hityen. Gogab yeñ kamiñde mat huwariñ sañiñ gobe neñ ulniniñ belñey hi gayenter wor kawan forok

yiyyen.

¹² Ningeb nenbe Yesu nin ten meten ten kanduk yenen kamtek po hityen. Gega kanduk yenen henya meten ten hityen gote iginenbe den gogo Al Kurunya huginen hen hen bana han.

¹³ Be, Al Kurunyen asandebe gahade katin hi: “Al Kurun nin dufayne taren irmin.

Ningeb yen ge tagalde himyen,” yitin.

Tikin

116:10

Ningeb yitin gwahade po, nen wor yen ge dufayninin taren irtirin geb, yen ge tagalde hityen.

¹⁴ Nenbe Doyan Al Kurun Yesu kamyinde mat isan hirin al gore nen wor Yesu isan hirin gwahade po disan hiyyen, irde denya nenya tumnan dukukeb yeny hitek yen nurde hityen geb, yen ge tagalde hityen.

¹⁵ Mata gwahade kurun gobe den ge ten forok yen hanyen. Gogab Al Kurun belen al buninen yirde igin igin yird yird gobe kurun hen hike al budam wor po goke Al Kurun igin nurde unenbe denem turun yan wor po irnayin.

¹⁶ Ningeb kanduk yenenbe Al Kurunyen meten ten ten ge mukku ma ten hityen. Fudinde, ulnininbe alik hen sanin minmon hen hite. Gega dufayninindebe huginen gise han ka gergen hen hite.

¹⁷ Nenbe gayenter kanduk muknen belnen ge yenen hitere gor mat taren nenbe Al Kurunyen taren turun yan gwahader hiyen go bana hitek yenbe gogo dufayninindeb huginen gergen po hen hite. Al Kurunyen sanin turun yan gobe igin wor po, kanduk kurayen kurayen kurun gote folek wor po.

18 Niŋgeb neŋbe megen niŋ det kawan yentek goyen yad yad niŋ ma nurde hityen. Det kura Al Kurunyen gasunđe niŋ goyen yad yad niŋ po nurde hityen. Gobe megen niŋ det kawan yentek gobe hugiŋeŋ ma hinayiŋ gega, Al Kurunyen gasunđe niŋ det gobe gwahader hinayiŋ geb, goyen yad yad niŋ po nurde hityen.

5

1 Be, ga diŋeŋ hime gabe megen heŋya ulniniŋ ya yara gayen kamtekeb bida henayiŋ geb, gago diŋeŋ hime. Nende ya wor po gwahader hinayiŋ gobe Al Kurun belen gasunminđe yirde dunyeŋ yeŋ nurde hite. Ya gobe al haniŋde ma yirnayiŋ, Al Kurun belen po yiryen.

2 Niŋgeb megen gar ulniniŋ gaya heŋ kanduk yeneŋ heŋyabe kame Al Kurunyen gasunđe niŋ ulniniŋ gergeŋ goya heŋ heŋ niŋ doyaŋ heŋ hityen.

3 Doyaŋ heŋ hityen gobe kame kamteke Al Kurun belen ulniniŋ gergeŋ uliŋ umŋa yara hor yirde dunke tonniniŋbe kupsoŋ ma hiyyen geb, gogo doyaŋ heŋ hityen.

4 Fudinde, kamde ulniniŋ ga yubul titewoŋ yeŋ ma nurde hite. Gwahade yarabe ulniniŋ gergeŋ Al Kurun belen yirde dunyeŋ goyen hor yirde dunwoŋ yeŋ nurde hite. Gogab ulniniŋ megen niŋ kame bida hetek gayenbe Al Kurunyen gasunđe niŋ ulniniŋ gergeŋ gore gasuŋeŋ tiyyen. Niŋgeb goyen goke po dufay heŋ doyaŋ heŋya daha naŋa gab forok yeweŋ tiya yeŋ kandukŋen nurdeb ŋuraŋ teŋ hityen.

⁵ Be, Al Kurunbe mata gwahade forok yeñ yeñ ge neñ gayen diryiñ. Irde mata goyen kame forok yiyyeñ gobe neñ beleñ fudinde yeñ nurnayiñ yeñbe gogo Holi Spirit dunyiñ.

⁶ Niñgeb goke teñbe hugineñ tareñ po heñ hityen. Irde megen gar ulniniñ gaya henya Doyan Al Kurunya awalik heñ heñ gobe ulniniñ gergeñ dunyeñ goya heñ yenya bindere wor po hitek gwahade moñ, gisaw yarham hite yeñ nurde hityen.

⁷ Gega ga kuñ hite gabe Doyan Al Kurunbe dilniniñde keneñya ma kuñ hite. Kawan ma keneñ hite gega, dufayniniñ po yeñ ge tareñ irdeya kuñ hite.

⁸ Fudinde, neñbe dufay go hende sañiñ heñ hityen. Irdeb ulniniñ ga yubul teñ Doyan Al Kurun hitte hurkuñ yenya hitewoñ yeñ nurde hityen.

⁹ Niñgeb ulniniñ gaya hite gayenter ma, yubul teñ Doyan Al Kurun hitte hurkutek daw goyenbe yeñ beleñ amaney nurtek mata po teñ hitewoñ yeñ nurde hityen.

¹⁰ Gobe kame Yesu Kristu beleñ al iginya bulunya pota yirde gote murungem yunyeñ goyenterbe neñ tumñañ yeñ diliñ mar huwartek geb, gogo yeñ amaney nurtek mata po teñ teñ ge dufay heñ hityen. Be, neñ merere huwardeb megen gar ulniniñ gaya henya mata teñ hitiñ kurun gote murungem yawartek. Yeñ beleñ gab mataniniñ iginya bulunya gote murungem dunyeñ.

Al Kurunya awalik heñ heñ

11 Niṅgeb Doyaṅ Al Kurun palap irde kafura ird ird matabe dahade goyen keṅkela nurde hityen geb, al hoyan wor nurde gama irnayin yeṅ mere yird yird nin kurut yeṅ hityen. Neṅ beleṅ meten go teṅ hityen gobe Al Kurun beleṅ neṅbe al gwahade yeṅ keṅkela nurd duneṅ hikeya meten go teṅ hityen. Niṅgeb deṅ wor bitin bana mat keṅkela nurd duneṅ hiwon yeṅ nurde hite.

12 Be, ga dineṅ hite gabe neṅ gayen turun dirnan yeṅ kurut yeṅ hite? Moṅ, gwahade moṅ. Gwaha titneṅbe deṅ ge meten teṅ hinhet goke dindiken ge turnun yan nurde aman heṅ hinayin yeṅbe gago dineṅ hite. Gogab al kura al deṅem yan heṅ heṅ ge po nurdeb mata igin al binde mat forok yeṅ hanjen goke ma nurde hanjen mar gote mere goyen deṅ beleṅ igin wol henayin.

13 Neṅbe gwahade geb, nindiken ge ma nurde hityen. Niṅgeb al kura beleṅ neṅ gayen kukuwa heṅbe mata gogo teṅ han yeṅ denen hinayin gobe Al Kurun nin po teṅbe gogo teṅ hitek. Irde keṅkela dufay heṅ mata teṅ han yeṅ denen hinayin go wor deṅ ge teṅbe gogo teṅ hitek.

14 Gobe Yesu Kristu beleṅ neṅ gayen bubulkunne wor po yeṅ nurd duntin gore binininde mat wor po yeṅ ge meten teṅ hitek po dirde hi geb, gogo gwaha teṅ hitek. Irde det unṅkuren kura bebak titinyen hite gobe gahade: al unṅkuren Yesu Kristu beleṅ al megen nin kurun gate mata bulunmin ge teṅ kamyin geb, go mar goyen wor tumnan kamtin yara heṅ mata bulun gote yufuk bana ma han.

15 Yesu Kristu kamyin gobe albe yinṅen ge po

ma nurdeb yeŋ ge teŋ kamde sopte huwaryiŋ al Yesu Kristu goke po hinayiŋ yeŋbe gogo kamyiŋ.

¹⁶ Niŋgeb neŋbe megen niŋ alyen dufay hende huwarde al hoyande mata goyen yeneŋ igiŋ ma buluŋ tahaŋ ma yeŋ hityen. Neŋ wor bikkeŋbe soŋ heŋ megen niŋ alyen dufay hende huwarde Yesu Kristube al gwahade yeŋ ma nurdeb buluŋ mat nurd untiriŋ. Gega gayenterbe gwaha ma teŋ hityen. Hubu wor po.

¹⁷ Niŋgeb al kura Yesu Kristuya hiyeŋ al gobe Al Kuruŋ diliŋde al gergeŋ wor po hiyyeŋ. Fudinde, det bikkekbe hubu heke det gergeŋ igiŋ goyen po forok yenayiŋ

¹⁸ Det gergeŋ kuruŋ gote miŋ albe Al Kuruŋ. Yeŋ beleŋ Yesu Kristu teŋ kerke waŋbe neŋ ge teŋ kamyiŋ. Al Kuruŋbe gwaha mat neŋya awalik hitiriŋ. Irdeb al hoyan wor yeŋya awalik heŋ hinayiŋ yeŋ meten dunyiŋ.

¹⁹ Fudinde, alya bereya megen haŋ gore Yesu Kristuya hikeb Al Kuruŋ beleŋ awalik yirde mel gote mata buluŋ goke ma nurde hiyen. Irde yeŋya mel goya awalik heŋ heŋ mata goke tagalde tukuŋ tukuŋ meten goyen neŋ gayen dunyiŋ.

²⁰ Niŋgeb neŋbe Yesu Kristu niŋ teŋbe meremiŋ basaŋ heŋ tagalde hite. Irde Al Kuruŋ beleŋ deŋ ge nurde mere dirtiŋ goyen momoŋ dirde hinhet. Niŋgeb Al Kurunya awalikde hinayiŋ yeŋ Yesu Kristu niŋ teŋbe gago eseŋ mere dirde hite.

²¹ Al Kuruŋbe neŋ gayen Yesu Kristuya heŋ yiŋgeŋde alya bereya huwak henayiŋ yeŋbe Yesu Kristu mata buluŋ miŋmoŋ goyen neŋ ge teŋ mata buluŋ miŋyaŋ al yara iryiŋ.

6

¹ Irde Al Kurun belej buninjen dirde igin igin dirde hiyen goyen det titminjen kura yen ma nurde hinayin. Nenje Al Kurunyen meten mar kadtin geb, gago mere taren po dirde hite.

² Goke tenje Al Kurun belej asanminde gahade yirin:

“Den igin dirtek nalu hekeb gusunantinj nurmirin.

Irde dumulgan ten ten nalu hekeb faran durmirin,” yitin.

Aisaia
49:8

Ningeb gayenter gayenbe Al Kurun belej igin dirtek nalu, irde dumulgan ten ten nalu geb, Al Kurun belej buninjen dirde igin igin dirde hi goyen det titminjen kura yen ma nurde hinayin.

Polbe kanduk kurayen kurayen bana hinhin

³ Be, nenje al kura Al Kurun gama irnin yekeb belemnin pet pet ma ten hityen. Gogab al kura belej metenninin ge ulnininde merem yan ma dirnayin.

⁴ Gwaha titnenje mata ten hityen goreb nen gayen Al Kurunyen meten mar yen kawan irde han. Mata ten hityen gobe gahade: kanduk yenen mukku ma ten goya goya taren po hen hityen. Nenje kanduk karkuwan kurayen kurayen bana hityen.

⁵ Kurareb mudunen hinhan, koyare derde hinhan. Irde kurareb al gabu irde bulun bulun dirde hinhan. Be, kurarebe meten sanin po ten wawun ma ferde hinhet. Irde binje kamde hinhet.

⁶ Neñbe Al Kurun diliñde mata wukke po ten hityen, Al Kurun kenkela nurd unen yenya awalikde hityen, al kura matamiñ igiñ hewon yen doyan heñ heñ ge piñen ma heñ hityen, al hoyañ igiñ igiñ yirde hityen. Irde Holi Spiritya heñ bininiñde mat fudinde wor po al hoyañ nin amañen nurd yunen hityen.

⁷ Irde mere fudinde po tagalde hityen, irde Al Kurunyen tareñde meten ten hityen. Irde asogoniniñ unguraya fulenña ten ten ge fulenñare nin bidila yara mata huwak goyen tareñ po yanarde hityen. Hanniniñ yase belen po moñ, tapa belen manañ yanarde hityen.

⁸ Be, al kurabe denñiniñ turñun yan dirde, kurabe ulniniñde merem yan dirde hanyen. Irde al kurabe neñ ge bulun mat tagalde hanyen, kurabe igiñ mat tagalde hanyen. Be, al kura belen neñbe usi mar dineñ hanyen gega, neñbe mere fudinde po ten hityen.

⁹ Neñbe al kura ma nurd duntin yara hityen gega, al budam nurd duneñ hanyen. Irde kamtek wor po hityen gega, gago dilniniñ gergeñ hite. Irde muduneñ bulun dirde hanyen gega, kamde ma hityen.

¹⁰ Neñbe nindigen ge bunineñ nurde hitek yara gega, hugineñ aman heñ hityen. Irde neñbe al siksukneñ denen hanyen gega, al budam farañ yurteke igiñ heñ hanyen. Neñbe megen nin detniniñ miñmoñ hityen gega, Al Kurunyen gasunde nin detbe epte wor po hityen.

¹¹ Be, den Korin taunde nin mar, den mere dirde henyañbe mere kura bana ma yerde hityen.

Bininiᅇdebe deᅇ ge po nurde hityen.

¹² Deᅇ ge amanᅇᅇ nurd nurd mata gobe bada ma heᅇ hityen. Goyenpoga deᅇ belᅇ neᅇ ge amanᅇᅇ nurd nurd mata goyen bada heᅇ haᅇ.

¹³ Niᅇgeᅇ bininiᅇde deᅇ ge nurde hite gwahade goyen po, deᅇ wor bitiᅇde mat wor po neᅇ ge nurde hinayiᅇ. Mere gabe igiᅇ bebak tinayiᅇ yeᅇ al kura urmiᅇ bebak titek mat saba iryeᅇ go gwahade goyen mere dirde hime.

Neᅇbe Al Kurunᅇ yeᅇ ya balem

¹⁴ Be, deᅇbe Al Kurunᅇ niᅇ dufaymiᅇ saᅇiᅇ ma irtiᅇ marya gabu ma heᅇ hinayiᅇ. Gobe mata huwakya mata bulunᅇyabe hoyanᅇ hoyanᅇ wor po, irde hulsiya kidomaya wor epte ma gabu hiriryenᅇ.

¹⁵ Irde Yesu Kristuya Satanyabe epte ma awalikde hiriryenᅇ. Irde Yesu niᅇ dufaymiᅇ tareᅇ irtiᅇ marya al gwaha ma teᅇ haᅇ maryabe hoyanᅇ hoyanᅇ wor po.

¹⁶ Irde Al Kurunᅇ yeᅇ ya balemya unᅇgura dolonᅇ yird yird ya goya wor hoyanᅇ hoyanᅇ wor po geb, gago diniᅇ hime. Fudinde, neᅇbe Al Kurunᅇ gwahader hitiᅇ gote ya balem wor po. Goke teᅇbe Al Kurunᅇ belᅇ asanᅇmiᅇde gaha yiriᅇ:

“Nebe mel goya heᅇ yeᅇya kuᅇ heᅇ.

Irde yende Al Kurunᅇ hemekeb yeᅇbe nere alya bereya henayiᅇ.” *Liwai 26:11-12;*

Yeremaia 32:38; Esekiel 37:27

¹⁷ Niᅇgeᅇ Doyanᅇ Al Kurunᅇ belᅇ,

“Deᅇbe mata bulunᅇ mar goyen bana mat siᅇare kateᅇ hoyanᅇ hinayiᅇ.

Det kura delner buluŋ gobe go ma tanarde hinayiŋ.

Merene gayen gama irde hinayiŋbe dawaren.
Aisaia 52:11; Esekiel 20:34,41; Yuwarwar 18:4

18 “Irdeb nebe Nanatiŋ hemekeb denbe urne wenya werne wenya henayiŋ.

Mere gabe Doyaŋ Al Kuruŋ tareŋmiŋ kuruŋ wor po gore tiyyiŋ,” yitiŋ hi. *2 Samuel 7:14; 7:8; Yeremaia 31:9*

7

1 Be, kadne yago, Al Kuruŋ beŋeŋ biŋa gwa-hade neŋ hitte tiyyiŋ geb, ulniniŋya tonniniŋya buluŋ yirtek det kuruŋ goya tumŋaŋ ma heŋbe mataniniŋbe wukkeŋ po yirde hitek. Irde Al Kuruŋ palap ird ird mata teŋ Al Kuruŋ diliŋde wukkeŋ heŋ heŋniniŋ kuruŋ gobe upsiniŋ wor po irtek.

Polbe Korin niŋ mar Yesu niŋ biŋ mulgaŋ hamiŋ goke aman hirin

2 Be, denbe bitiŋde neŋ ge nurde hinayiŋ. Neŋbe al kura buluŋ ma yirde hityen, irde al kurate dufay buluŋ ma yirde hityen. Irde almet det komkom ma heŋ hityen.

3 Ga diniŋ hime gabe den beŋeŋ mata buluŋ tike goke ma diniŋ hime. Neŋbe bininiŋde mat den ge amaŋeŋ nurd duneŋ hityen geb, diltiŋ gergeŋ hinayiŋ ma kamnayiŋ kura goyenbe neŋ manan gwaha po titek yeŋ nurde hityen goyen bikkeŋ momoŋ dirmiriŋ.

4 Nebe den ge hekkeŋ wor po nurde himyen. Irde dende matatiŋ goke nigeŋ ge turuŋ turuŋ

wor po tenj himyen. Denj mata iginj tenj hanjen gore sanjij wor po nirde hiyen. Irde kanduk kurayen kurayen bana himyen gega, amanej wor po nurde himyen.

⁵ Fudinde, nenbe Masedonia nanja bana gonj forok yenbe kanduk bana po hinhet geb, ulninde kura muj falmuknenj ma hinhet. Gonj hinhetiyabe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat forok yenj hinhan. Irkeb asogo dirde hanj marya kadomde tenj hinhet, irde bininindebe kafura henj hinhet.

⁶ Goyenpoga kanduknenj nurde hanj mar binj yurum yird yird al Al Kurunj belej Taitus goyen nenj hitte wanj wanj belej kerd unkeb wake kenenbe bininij yurum hirinj.

⁷ Goyenbe yenj wayyinj goke po ma amanj hitirinj. Denj belej Taitus goyen binj yurum iraminj goke wor amanej nurtirinj. Denj belej ne nentek wor po dirde hi, irde kanduk bana hime gake ne ninj buninjenj nurdeb uguj po dufay henj hanj goyen momonj niryinj. Irkeb goke mananj amanej wor po nurmirinj.

⁸ Be, hanjapya asanj kanj dunmirinj goyen kapyanj henbe bitinde misinj nuraminj goke buninjenj nurde hinhem. Gega misinj nurde hinhan gobe ulyande ma kuyenj yenj nurdeb gayenterbe goke kanduknenj ma nurde hime.

⁹ Gayenterbe asanj gwahade kanj dunmirinj goke amanej nurde hime. Gobe bitinj misinj katenj katenj mata dirmirinj goke monj. Denj belej asanj go kapyanj henbe bitinj misinj nurdeb mata bulunjinj yubul tenj Al Kurunj ninj bitinj mulganj

hamin geb, goke amanen nurde hime. Denbe kanduknen nuramin gobe Al Kurun wor den belen gwahade nurwon yen nurde hinhin geb, Al Kurun dilinde nen belen bitin misin katen katen mata dirtirin yen ma nurde hime.

¹⁰ Be, al kura bin misin nurdeb mata bulunmin yubul ten Al Kurun nin bin mulgan henayin gobe Al Kurun belen dufay go kerd yunkeb gogo tinayin geb, Al Kurun belen yumulgan tiyyen. Irkeb bin misin nurnayin goke bulunen ma nurnayin. Munan bin misin nurnayin goyen megen nin dufayde mat watin kenem bin misin gore kamde kamde mata forok yirkeb kamnayin.

¹¹ Nin geb bitin misin goyen Al Kurun belen forok irke nuraminde mat da mata igin den hitte forok yen hinhan goyen goke dufay hena ko. Matatinbe gahade: Al Kurunyen mere gama irtek po nurde hinhan, matatin huwa ird ird nin po kurut yen hinhan, mata bulun goke igin ma po nurde hinhan, Al Kurun palap irde kafura wor po irde hinhan, irde ne nentek wor po nurde hinhan, al hoyan nin wor po nurde hinhan, irde mata bulun ten han mar huwa yird yird nin wor po nurde hinhan. Mata kurun gayen ten henyabe dindigen goyen mun kura son ma hitin han gobe al belen denen bebak ten hinhan.

¹² Nin geb asan kan dunmirin gobe dindigen ulin al kura kadam bulun yirtin mar goke ten asan gogo ma kamirin. Irde bulun yirke bin misin nuramin mar goke manan ma kamirin. Gwaha titnenbe nen belen Al Kurun dilin mar den ge dufay kurun wor po hen hityen goyen dikala dirmewon yen nurdeb asan gogo kamirin.

¹³ Niŋgeb matatiŋ kurun goke ten neŋbe taren heŋ hityen.

Goyenbe go po moŋ. Taitusbe den beŋ tumŋaŋ faraŋ urke taren hiriŋ geb, amaŋeŋ wor po nurde hinhin goyen keneŋbe neŋ wor aman wor po hitiriŋ.

¹⁴ Nebe yeŋ hitte den ge turun turun timiriŋ. Be, yeŋ goyen den hitte kukeb igiŋ igiŋ po iramiŋ geb, goke kura memya hetek ma hinhem. Neŋbe hugiŋeŋ mere fudinde po dirde hinhet. Niŋgeb goyen po gama irde den ge Taitus hitte turun turun titiriŋ gobe yiŋgeŋ kuŋbe fudinde kinyiŋ.

¹⁵ Yeŋbe den beŋ merene gama irde yeŋ palap irde kafura irde gargar irde hinhan goyen goke dufay heŋbe hi kurun gabe den ge hugiŋeŋ amaŋeŋ wor po nurde hi.

¹⁶ Niŋgeb nebe igiŋ den ge hekkeŋ wor po nurtek hime goke amaŋeŋ nurde hime.

8

Al faraŋ yurd yurd mata

¹ Be, kadne yago, neŋbe Al Kurun beŋ Yesuyen alya bereya Masedonia naŋa bana haŋ goyen bunineŋ yirde igiŋ igiŋ yirtiŋ goyen den nurwoŋ yeŋ nurde momoŋ dirniŋ tihit.

² Mel gobe kanduk kurun wor po bana hinhan, irde det miŋmoŋ wor po gega, al hoyan gwahade hinhan mar goyen keŋkela wor po faraŋ yurde hinhan.

³ Fudinde, mel gobe det yuntek kura hikeb tumiŋ yuneŋ hinhan. Goyenbe go muŋ po moŋ. Epte ma faraŋ yurtek goyen wor daha mat kura

farañ yurniñ yeñ kurut wor po yeñ hinhan. Ga dineñ hime gabe fudinde dineñ hime. Mel gobe dufaymiñde wilakñeñ nurdeb

⁴ Al Kurunyen alya bereya det niñ amu heñ hañ mar farañ yurd yurd goke ug po gusuñañ diramiñ. Al farañ yurd yurd mata gobe Al Kurun dilañde mata igiñ wor po yeñ nurdeb neñ belen ok yineñ yineñ ge gusuñañ diramiñ.

⁵ Irkeb dufayniniñdebe mel goyen al hoyañ farañ yurniñ yeñ hora daw yunnayiñ yeñ ok yintiriñ. Gega mel gobe neñ nurde hinhet goyen fole irdeb igiñ wor po tiyamiñ. Meheñde wor pobe, “Neñbe Al Kurunyen,” yeñbe yiñgeñ wa Al Kurun unamiñ. Irde gab Al Kurunyen dufay gama irdeb, “Neñbe Yesuyen mere basañ marte yufukde hitek,” yamiñ.

⁶ Goke teñ neñbe Taitus belen den hitte kun al farañ yurd yurd niñ hora gabu ird ird meten bikkeñ miñ uryiñ goyen denya heñ pasi irnayiñ inenbe hulyan irtiriñ.

⁷ Den mata teñ hanyen kurun gobe igiñ wor po. Al Kurun niñ hekkeñ nurd nurdya meremiñ tagal tagalya dufaymiñ bebak teñ tenya goyen igiñ wor po teñ hanyen. Irde metenmiñ kenkela po titek dufaytiñ manañ kurun wor po. Irde neñ ge amañeñ nurd nurd manañ kurun wor po yeñ denen hityen. Denbe gwahade geb, det kuran amu heñ hañ mar farañ yurd yurd mata goyen manañ kenkela wor po teñ hinayiñ.

⁸ Ga dineñ hime gabe gwaha tinañ yeñ ma dineñ hime. Gwahade yarabe al hoyañ mata igiñ teñ hañ goyen bebak dirmeke nurde gama ir-

nayin ma wasak tinayin goyen nuren yenbe gago momon dirde hime. Gogab den belej fudinde al hoyan nin amanen nurde han ma dahade goyen bebak tiyen.

⁹ Ga dinen hime gabe Doyan Al Kuruninin Yesu Kristu belej buninen dirde igin igin dirde hiyen goyen denbe nurde han geb, gago dinen hime. Yenbe det kurun gate min al gega, den ge ten detmin kurun goyen yubul ten al siksuknen yara hiri. Gogab Al Kurun diliinde det kurun gote min mar henayin.

¹⁰ Ningeb al hoyan faran yurd yurd mata goyen daha mat tinayinbe igin yen goke momon diren tihim. Be, dama kun imoyenterbe den wa al faran yurd yurd nin nuramin. Irde den wa al faran yurd yurd meten goyen min uramin.

¹¹ Ningeb gayenter faran yurd yurd meten gobe pasi irnayin. Hanƙapya al faran yurd yurd meten nin wilaknen nuramin gwahade po meten goyen pasi irnayin. Dettin dahade kura hike yenenbe go po yade gore faran yurnayin.

¹² Gwaha tinayin dinen hime gobe samuntin dahade han goyen wilaknen nurdeb al faran yurnayinbe Al Kurun belej goke amanen nuryen geb, gago dinen hime. Samuntin budam kenem budam yunayin, munan budam mon kenem gwahade po al faran yurnayinbe irawakde Al Kurun belej goke amanen nuryen.

¹³⁻¹⁴ Goyenbe nenbe al hoyande kanduk yade supahaktinde yertek yen ma dinen hime. Gwaha titnenbe gayenter samuntin budam han goyen yadeb al hoyan det nin amu hen han mar goyen

faraŋ yurnayiŋ gobe igiŋ yeŋ nurde hite. Gogab kame kura deŋ beleŋ det kuraŋ amu hekeb mel gore wor samuŋmiŋ budam goyen kura pota yirde faraŋ durnayiŋ. Gogab kadom faraŋ mata goyen tuŋande teŋ hinayiŋ.

¹⁵ Go mata goke teŋbe Al Kurunyen asaŋde gahade katiŋ hi:

“Al kurabe budam yawaryiŋ gega, budam moŋ. Munan al kurabe budam ma yawaryiŋ gega, igiŋde yawaryiŋ,” yitiŋ hi. *Yumulgan 16:18*

Taitusya meten kadomya

¹⁶ Be, ne beleŋ deŋ ge dufay heŋ himyen gwa-hade po, Al Kurun beleŋ dufay goyen go po Taitus biŋde kiryiŋ goke Al Kurun igiŋ nurd unen hime.

¹⁷ Gobe neŋ beleŋ hulyan irtiŋ goyen igiŋ ireŋ dinuŋ, irde deŋ hitte kuŋ kuŋ niŋ wilakneŋ po nurde dufaymiŋ saŋiŋ po kerde deŋ hitte kwen dinuŋ geb, goke Al Kurun igiŋ nurd unen hime.

¹⁸ Irde yeŋ kuyeŋ goyenter kadniniŋ kura teŋ kerteke Taitusya tumŋan kuriryen. Kadniniŋ gobe Yesu niŋ yitiŋ mere igiŋ goke meten kenkela teŋ hike Yesuyen alya bereya sios beleŋ turuŋ irde hanyen.

¹⁹ Goyenbe go muŋ po moŋ. Al gobe neŋ beleŋ al hoyan faraŋ yurd yurd niŋ sios beleŋ hora gabu irtiŋ goyen yukuŋ yunen yunen meten tiniŋ titeke sios gore denya kuŋ hitek albe gago yeŋ basiŋa iramiŋ geb, neŋya kuŋ hityen. Be, hora gabu irtiŋ goyen yukuŋ yunen yunen meten gobe Doyan Al Kurun denem turnuŋ yan irniŋ yeŋbe meten go teŋ hityen. Irde al faraŋ yurd yurd dufay niŋ

tareñ po heñ hityen goyen al yikala yirniñ yeñbe gogo meten go ten hityen.

²⁰⁻²¹ Be, neñbe Doyañ Al Kurunya alyat diliñde huwak mat mata ten ten niñ kurut wor po yeñ hityen. Niñgeb al farañ yurd yurd niñ aman dufayde hora gabu irtin kurun gayen doyañ irde henyabe mongo al kura belen neñ daha mat hora doyañ irde hite goyen goke bulun mat tagal dunnak yeñbe kenkela doyañ irde hityen.

²² Be, Taitusya al goya kuren tikeyabe kadininiñ hoyañ kura irem goya tumñan kunayin. Al gobe al farañ yurd yurd niñ dufay kurun po heñ hiyen gobe belen hoyañ mat hoyañ mat kenen bebak tenbe fudinde ten hi yeñ nurde hityen. Irde den belen al farañ yurd yurd meten goyen fudinde ten hinayin yeñ nurdeb denya heñ meten go timewon wor po yeñ nurde hi.

²³ Be, Taitusbe den ge ten meten kadne hirin. Yeñbe neya heñ meten ten har. Irde kadininiñ irawa kura Taitusya irde den hitte kuriryen gobe gar niñ Yesuyen alya bereya gor kutin yarabe al iraw gogo kun Yesu Kristu turun irtek meten ten hiriryen.

²⁴ Niñgeb den belen al hoyañ niñ amanen nurde farañ yurde han goyen mel karwo goyen yikala yirnayin. Irke den ge turun turun ten hityen goyen dahade niñ gwaha ten hityen goyen kenen bebak tinayin. Irkeb Yesuyen alya bereya kurun gayen tumñan nurnayin.

9

Kadtiñ Yesuyen alya bereya farañ yurnayin

¹ Be, Al Kurunyen alya bereya Yudia naña bana hañ goyen farañ yurd yurd niñ deñ goyen sopte mere dirtek yeñ ma nurde hime.

² Gobe deñ beleñ mel go farañ yurtek po nurde hañ goyen nurde hime geb, gago dineñ hime. Nebe matatiñ goke nigenñ ge turuñ turuñ teñ hinhem. Irde deñ Akaia naña bana goñ niñ mar beleñ Yudia nañare niñ mar goyen farañ yurniñ yeñ dama kuñ imoyenter hora gabu ird ird miñ uramiñ goyen Yesuyen alya bereya Masedonia naña bana goñ niñ mar momoñ yirmiriñ. Irkeb farañ yurd yurd dufay tareñ gote merebe mel gore nurdeb al budam wor po biñ harkeb al farañ yurtek yeñ hora gabu iramiñ.

³ Goyenbe da misiñde Taitusya kadom waranya goyen deñ hitte yad yermeke kuniñ tahañ? Gobe deñ beleñ al farañ yurde hañ goke turuñ turuñ teñ himyen goyen usi teñ hi ninnak yeñbe gago yad yermeke kuniñ tahañ. Gogab mel gore kuñ dinkeb ne beleñ dinmiriñ gwahade po horatiñ gabu irde pasi heñ al farañ yurd yurd niñ gitik tinayiñ.

⁴ Goyenbe Masedonia niñ al kura mere momoñtiñ tagalmeke nurtiñ mar goyen neya tumñañ deñ hitte kuñbe deñ goyen al farañ yurd yurd niñ gitik ma titiñ hike dennayiñbe deñ ge hekkeñ nurde momoñ yirmiriñ goke memyak wor po nureñ. Deñ manañ fudinde goke memyak nurnayiñ geb, goke mere ma tiyeñ.

⁵ Niñgeb mata gwahade ma forok yewoñ yeñ nurdeb Taitusya kadom irawaya go wa deñ hitte kuñbe bikkeñ al farañ yurd yurd niñ aman du-

fayde hora gwahade yertek yeŋ momoŋ diramin goyen arañeŋ yerde pasi irnayeŋ yeŋ hulyañ yirde hime. Gwaha mat hora gabu irnayeŋbe al hoyañ beleŋ gwaha tinaŋ dinkeya ga ma hora yernayeŋ, dufaytiŋde wilakneŋ nurdeya yernayeŋ.

⁶ Mere ga dirde hime gote miŋbe gahade: al kura biŋge budam ma haryeŋbe igineŋ budam ma yawaryeŋ. Munañ budam haryeŋbe budam po yawaryeŋ.

⁷ Niŋgeb al kura hora gwahade kereŋ yeŋ nurdeb biŋde mat wilakneŋ nurdeya kiryeŋ. Piŋeŋ hende ma kiryeŋ. Irde al hoyañ beleŋ gwaha tiya inke goke kandukneŋ nurde kiryeŋbe igiŋ moŋ. Al Kuruŋbe al kura amañeŋ nurdeya detmiŋ uneŋ hiyen al goke po amañeŋ nurde uneŋ hiyen geb, gago dineŋ hime.

⁸ Irde Al Kuruŋ beleŋ deŋ goyen bunineŋ dirde igiŋ igiŋ dirde hiyen gobe kuruŋ wor po geb, deŋ beleŋ det kuraŋ nurde hinayeŋ kuruŋ gobe yeŋ beleŋ duney hiyen. Irkeb det kuraŋ amu ma heŋ hinayeŋ. Irde deŋ beleŋ metey igiŋ daha kura titek nurde hinayeŋ kuruŋ goyen hugineŋ igiŋ ala teŋ hinayeŋ.

⁹ Niŋgeb goke teŋbe Al Kuruŋyen asaŋde gahade katiŋ hi:

“Yeŋbe al kura det niŋ amu heŋ haŋ mar aman dufayde detmiŋ yuneŋ hiyen.

Matamiŋ huwakbe hugineŋ hiyen,” yitiŋ hi. *Tikiŋ 112:9*

¹⁰ Niŋgeb Al Kuruŋ beleŋ yasuy al biŋge muyken unke harke biŋge sasoney yirde uneŋ hiyen gwahade goyen po, deŋ beleŋ mata huwak al farañ yurd yurd belneŋ kurayen kurayen goyen

Al Kurun beley dunenbe gote iginey wor budam forok yiryey. Mata huwaktiy gobe gwaha mat kurun hej hiyey.

¹¹ Fudinde, Al Kurunbe dey beley huginey al budam faran yurde hinayiy yenbe samun budam dunen hiyey. Gogab horatiy ney beley yade yuntekeb al budam beley goke Al Kurun niy igiy nurd uney hinayiy.

¹² Dey beley al faran yurd yurd metey go ten hikeb Al Kurunyen alya bereya det kuran amu hej hanjen gore yawarnayiy. Goyenbe go mun po mon. Dey faran yurde hinayiy goke al budam Al Kurun niy igiy wor po nurd uney hinayiy.

¹³ Dey beley al faran yurd yurd metey go ten hikeb al hoyan niy amaney nurd yunen han gobe fudinde yey nurdeb Al Kurun turun irnayiy. Irde Yesu Kristu niy yitiy mere igiy goyen fudinde yenbe gama irde han, irde horatiyde mel goya al hoyan kurun goya goyen faran yurde han goke al budam Al Kurun turun irnayiy.

¹⁴ Irde Al Kurun beley buniney dirde igiy igiy dirde hi gobe kurun wor po goyen mel gore kenejbe dey ge amaney nurd dunenbe dey ge Al Kurun gusunay irde hinayiy.

¹⁵ Be, Al Kurun beley detmiy igiy damum mon dulin dunen hiyen gobe kurun wor po gwahade kura yetek mon goke Al Kurun igiy wor po nurde uney hitek!

10

Pol niy bulun mat tagalde han mar goke yiriy

¹ Be, den hañ bana goyen al kura beley ne niñ buluñ mat yeke mere momonñin nurmin. Mereminbe gahade: “Polbe nenya henyaabe kafura dirde mere sañin ma dirde hiyen. Gega gisaw henbe asañdeb mere tareñ po dirde hi,” yeñ hanyen. Den beley ne niñ gwaha yeñ hanyen gega, ne Polbe Yesu Kristu beley bekkenñe iñin mat al mere yirde hinñin gwahade goyen po, ne wor matatin goke mere direñ tihim.

² Mel goreb neñ gayen gake yeñ, “Megen niñ mata gama irde hañ,” dinen hanyen. Niñgeb kuñbe denya gwaha yeñ hañ mar goya tumñan saba tareñ po direñ yeñ nurde hime. Goyenbe gwaha dirtek ma nurde hime geb, go teñ hañ mata gobe yubul po tinayin yeñ gago esen mere dirde hime.

³ Fudinde, neñbe megen gar hite gega, Doyan Al Kurunyen asogoya arde hityen gobe megen niñ mar beley arde hanyen gwahade ma arde hityen.

⁴ Fuleñare niñ detniniñbe megen niñ marte fuleñare niñ det gwahade moñ. Hoyan wor po. Fuleñare niñ detniniñbe Al Kurunyen sañin minyan geb, Al Kurunyen asogomde gasunñe niñ koya tareñ wor po gobe det gore iñin upew urtek.

⁵ Niñgeb neñbe gore po megen niñ marte dufay kurayen kurayen goya yinñen ge turuñ turuñ teñ tenya goyen walde pasi kerde hityen. Mata gwahade goreb Al Kurun nurd unen yenya awalikde heñ heñ goyen pet teñ hanyen geb, gogo pasi kerde hityen. Irdeb dufay kurayen kurayen al biñde forok yeñ hanyen goyen yad fere titñen yirde Yesu Kristuyen dufay po gama irde hinayin yeñ yende yufukde po yerde hityen.

⁶ Irde den beley Al Kurunyen mere kenkela gama irde pasi heke gab meremij gama ma irde hanj mar goyen tumjanj mata gote murungem yunenj yunenj ninj gitik titek.

⁷ Goyenpoga denbe det hende hendem po yenenj minj ma bebak tenj hanjen. Ninjgeb al kura yingenj ge yenj, “Nenbe Yesu Kristuyen al wor po,” yenj nurde hanj, munanj nenj ge yenjbe, “Mel gobe Yesu Kristuyen al wor po monj,” yenj hanj. Goyenbe mel goyen yingenj ge yenj, “Nenbe Yesu Kristuyen al wor po,” yenj nurde hanj kenem nenj wor gwahade hanj yenj nurd dunnayinj.

⁸ Gobe Doyanj Al Kurunj beley denje yanj niryinj gobe dufaytinj yenj ge tarej irtinj goyen bulunj ird ird ninj ma denje yanj niryinj, denj goyen saninj dird dird ninj denje yanj niryinj geb, gago dinenj hime. Ninjgeb denje yanj niryinj goke turunj turunj tenj hime goke memya ma hewenj.

⁹ Ne asanj kanj henjyabe denj beley asanjne yenenjbe, “Pol beley kafura henantj yenj asanj kanj dunenj hiyen,” yenj ma nurd nunwonj yenj nurdeya kanj himyen.

¹⁰ Gobe al kura beley, “Polbe asanjdeb mere tarej wor po al beley nurde kanduknenj nurtek mat kanj hiyen. Gega dilinjde denenjbe mere kenkela ma dirde hende hende po mere dirde hiyen,” yenj hanjen geb, gago dinenj hime.

¹¹ Al gwaha yenj hanj marbe nenj beley denja ma henj asanjde kanj dunenj hityen mere gobe dilnininjde denenj mohoņnininjde mere tenj hityen goya tunjande yenj nurnayinj.

¹² Nenbe al kura nenj nurhet nurhet tenj hanj

marya awalik hetek ma dirde hi. Irde go mar goya hej ganuñbe igiñ, ganuñbe buluñ yetek ma dirde hi. Mel gobe yingende dufay po gama irde al igiñbe gwahade gwahade, munañ al buluñbe gwahade gwahade yeñ nurdeb go hende huwarde yingende mata yeneñ hanjen geb, kukuwa wor po hitinyen hañ.

¹³ Goyenpoga neñbe nindiken ge mali mali turuñ turuñ ma teñ hityen. Al Kuruñ beleñ meten duntin goke po turuñ turuñ teñ hityen. Al Kuruñ beleñ meten duntin bana goñbe deñ hitte kuñ meten titek wor goñ po hi geb, deñ hitte kuñ meten teñ hinhet goke turuñ turuñ teñ hityen.

¹⁴ Neñ beleñ Yesu Kristu niñ yitiñ mere igiñ goyen teñ deñ hitte kutiriñ gobe neñ beleñ epte ma kutekde ma kutiriñ. Deñbe neñ beleñ igiñ kuñ meten titekde po hinhan geb, gogo kutiriñ.

¹⁵ Niñgeb neñ ma kuñ meten titekde kuñ al hoyañ beleñ bikken meten titiñ goyen neñ beleñ meten titiñ yeñ turuñ turuñ ma teñ hityen. Gwaha titneñbe Yesu Kristu niñ hekkeñ nurd nurd mata goyen kuruñ heñ hikeb neñ beleñ deñ bana heñ meten teñ hityen goyen wor kuruñ wor po hewoñ yeñ nurde hityen.

¹⁶ Gogab naña hoyañ bana al kura beleñ meten miñ ma urtiñde manañ igiñ kuñ Yesu niñ yitiñ mere igiñ goyen tagaltek. Gobe meten kura al hoyañ beleñ bikken miñ urtiñ go hende meten teñ goke turuñ turuñ titek ma dirde hi geb, gago diniñ hime.

¹⁷ Niñgeb al kura turuñ turuñ tiye yeñbe Doyañ Al Kuruñ beleñ meten titiñ goke po gab turuñ

turun tiyyen.

¹⁸ Gobe al kura goke igin inyen albe Doyan Al Kurun po, al yingenbe epte ma yingen ge turun turun ten hinayin geb, gago dinen hime.

11

Polya usi aposelya

¹ Be, nebe den belen nurde mun kura kukuwammen yara nurd nunnayin mat mere kura diren tihim. Ningeb goke ma nurdeb nubul tike mere tiyen.

² Be, Al Kurunbe alya bereyamin belen yen ge ma nurde det hoyan nin kun hikeb goke bin ar yen hiyen gwahade goyen po, ne wor den belen det hoyan nin po nurde han goke bene ar yen hi. Be, bere fonen kura alya ma kun hitin gwahade goyen al kura mekerd unen hanjen gwahade goyen po, den goyen al unkenen Yesu Kristu po mekerd unen yen bin timirin.

³ Goyenpoga han kanya wor po unyum usi dufay kurun minyan gore Ewa usi irke mata bulunde katyin gwahade goyen po, bitinde mat fudinde wor po Yesu Kristu nin nurde meten ten hinhan goyen tubul ten det hoyan nin nankenen kun hinak yen kafuram nurde himyen.

⁴ Danin mere ga dinen hime? Gobe al kura den hitte wan nen belen Yesu nin momon dirtirin goyen ma momon dirdeb mere hoyan momon dirde han gega, goke bulunen ma nurde igin yen han geb, gago dinen hime. Irde Holi Spirit nen belen dunteke tamin goyen mon, mel gore hoyan wor po dunke fudinde yen han. Yesu nin yitin

mere igiŋ wor gwahade po, mel gore hoyan wor po dinke igiŋ yeŋ nurde haŋ.

⁵ Deŋ hitte waŋ saba hoyan dirde haŋ mar beley yingen ge yeŋ, “Neŋbe Yesuyen mere basan mar aposel karkuwan, irde aposel hoyan gote folek wor po,” yeŋ haŋ. Goyenpoga nebe mel gore epte ma fole nirtek haŋ yeŋ nurde hime.

⁶ Fudinde, nebe al beley nurde kenkela bebak titek mat mere teŋ teŋ al moŋ. Gega nebe Al Kurunyen merebe kenkela wor po bebak teŋ himyen. Neŋbe gwahade teŋ hityen goyen belneŋ budam mat kenkela wor po dikala dirde hityen.

⁷ Be, nebe Yesu niŋ yitiŋ Al Kurunyen mere igiŋ goyen deŋ hitte tagalde hinhem gega, goke damu nirnayiŋ ma dinen hinhem. Gobe neb mata gwaha mat nigenbe al deŋnem moŋ heŋ deŋbe al deŋtiŋ yaŋ dirmewoŋ yeŋ nurdeb gogo teŋ hinhem. Goyenbe go teŋ hinhem gobe buluŋ teŋ hinhem yeŋ nurde haŋ? Moŋ, gwahade moŋ geb!

⁸ Nebe deŋ ge teŋ meten teŋ hinhemyabe naŋa hoyande niŋ sios beley faran nurde hora nunen hinhan. Niŋgeb nebe deŋ faran durd durd niŋ teŋbe mel gote hora kawe teŋ hime yeŋ nurde hinhem.

⁹ Irde denya heŋyabe det kuran nurdeb faran nurnan yeŋ gusuŋan ma dirde hinhem. Gobe kadne yago Masedonia naŋare niŋ Yesuyen alya bereya kura beley det kuran amu heŋ hinhem goyen nunamiŋ geb, deŋ supahaktiŋde kanduk ma yerde hinhem gogo. Niŋgeb denya hinhetya faran niŋ gusuŋan ma dirde hinhem gwahade po, kame wor supahaktiŋde kanduk kura ma kerde heŋ.

¹⁰ Niŋgeb supahaktiŋde kanduk kura ma kerde himyen goke turuŋ turuŋ teŋ himyen goyen deŋ haŋ Akaia naŋa bana goŋ niŋ al kura belen epte ma utaŋ nirnayiŋ. Yesu Kristuyen mere fudindebe ne bana hi geb, fudinde wor po yeŋ hime.

¹¹ Ga yeŋ hime gabe deŋ ge amaŋeŋ ma nurde duneŋ hime geb, gago yeŋ hime? Moŋ! Al Kurunbe ne belen deŋ ge amaŋeŋ nurde duneŋ hime goyen keŋkela nurde hi!

¹² Nebe teŋ himyen gwahade po muruŋgem moŋ meten teŋ heŋ. Gogab al kura yiŋgeŋ ge yeŋ, “Neŋbe Pol meten teŋ hi gwahade po teŋ hite,” yeŋ al momoŋ yirde yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ teŋ belneŋ niŋ naŋkeneŋ haŋ mar gote belenmiŋ pet tiyeŋ.

¹³ Goyenbe daniŋ gwaha tiyeŋ? Gobe go mar gob usi aposel, al usi yird yird meten teŋ haŋ mar, irde al diliŋde Yesu Kristuyen aposel fudinde yeŋ denwoŋ yeŋ nurde usi mata teŋ haŋ mar geb, gogo yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ teŋ belenmiŋ pet tiyeŋ.

¹⁴ Satan wor igiŋ yiŋgeŋ Al Kurunyen miyoŋ tareŋmiŋ turuŋ yaŋ goyen fakunđe heŋ al diliŋde forok yiyyeŋ geb, usi aposel gore usi mata teŋ haŋ gobe det tiŋeŋ moŋ. Niŋgeb goke kukuwamneŋ ma nurde hime.

¹⁵ Niŋgeb Satan gote meten mar gore al diliŋde mata huwak niŋ meten teŋ haŋ mar yeŋ denwoŋ yeŋ nurde usi mata teŋ haŋyeŋ goke hurkuŋkat ma teŋ himyen. Matamiŋ gote muruŋgem bu-luŋbe nalu funaŋde yeŋ tetek go po tenayiŋ.

Polbe kanduk yeneŋ hinhin goke amanŋ hirinŋ

¹⁶ Be, sopte momoŋ direŋ tihim: deŋ haŋ bana goyen al kura ne niŋ yeŋ, “Polbe kukuwa,” ma yeŋ hinayiŋ. Goyenbe kukuwa yeŋ nennayiŋ goyen wor igiŋ. Gote merem moŋ geb, ne kukuwa al gare nigeŋ ge muŋ kura turuŋ turuŋ tiyeŋ goke buluŋeŋ ma nurd nunnayiŋ.

¹⁷ Ga diŋeŋ hime gabe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ mere nuntiŋ goyen ma diŋeŋ hime. Nebe deŋ beleŋ kukuwa al niŋeŋ haŋ gwahade goyen po, kukuwa al heŋbe gago nigeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ hime.

¹⁸ Al budam wor po megen niŋ mata gama irde yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ haŋyeŋ geb, ne wor gwaha tiyeŋ.

¹⁹ Deŋbe dufay wukkekniniŋ yaŋ yeŋ nurde haŋ. Gega kukuwa mar pel yirtekdebe go mar goke buluŋeŋ ma nurde haŋ geb, deŋ wor kukuwa wor po!

²⁰ Deŋbe al kura beleŋ meteŋ marminiŋ dulŋeŋ dirde iŋgogaha dirde haŋ goke buluŋeŋ ma nurde haŋyeŋ. Irde usi dirde dettiŋ komkom heŋ, dapŋa dirŋeŋ yara dirde uluŋtiŋyaŋ seŋ durde haŋyeŋ gega, goke buluŋeŋ ma nurde haŋyeŋ.

²¹ Neŋbe saŋiŋniniŋ miŋmoŋ geb, deŋ beleŋ mata gwahade teŋ haŋyeŋ gwahade ma teŋ hi-tyeŋ goke memyak nurde hime!

Goyenpoga al kura meteŋmiŋ goke turuŋ turuŋ tiyyeŋbe ne wor igiŋ meteŋne goke turuŋ turuŋ tiyeŋ. Mere dirde hime gabe sopte kukuwa yara heŋ mere dirde hime geb, ne niŋ yeŋ, “Yeŋbe al gwahade go,” yeŋ nurdeya ga merene nurnayiŋ.

²² Mel gobe yingen ge yen, “Nenbe Hiburu mar,” yen han? Be, ne wor Hiburu mar al. Irde Israel mar yen han? Gwahade kenem ne wor Israel nin al. Irde Abrahamyen asem wen yen han? Ne wor Abrahamyen asem geb.

²³ Irde mel gore Yesu Kristuyen meten mar yen han? Ne wor Yesu Kristuyen meten al gega, mel gote folek wor po. Ga dinen hime gabe kukuwa al belen yen hi yara dinen hime gega, fudinde dinen hime! Ne taren po meten ten himyen gobe yende folek. Irde meten ten ten goke wawun budam koyare hinhem gega, mel gobe wawun budamde mon. Irde al belen wawun budam mununen hike son son kamde hinhem gega, mel gobe gwahade ma hinhan.

²⁴ Wawun siptesononde al belen nukun Yuda mar dilinde nerke Yuda mar belen kande wawun 39 gayen nusulak nirke son kammirin.

²⁵ Irde wawun karwore Rom mar belen nukun nukware mununamin. Wawun kurabe hora po mununamin. Irde wawun karworebe hakwa bulun hekeb son kammirin. Irde nankahal unjkurenja wawun unjkurenja maybare hinhem.

²⁶ Nebe nana kurayan kurayan kun henyabe fe belen son nade hinhan. Irde al gasa yirnin yirnin yirde kawe yirde hanjen mar belen mununke son son kamde hinhem. Irde mininin unjkurenj Yuda mar belen mununke son son kamde hinhem. Al min hoyan belen wor gwahade po nirde hinhan. Taunyan hen, kurareb sawsawa po kurun nana bana hen, kurareb makan alare henbe son kamde hinhem. Irde al kura Yesu nurd unen hite usi ten han mar gore bulun nirke son kamde hinhem.

²⁷ Nebe meten kurun po ten ulne misin kurun po katen hinhem. Irde binderen kanduk forok yen hike wawun kayan ten himyen. Irde kurarebe bingeya feya nin kamde himyen. Irde kurarebe binge minmon kun himyen. Irde kurareb ulne umnam mon geb, mene nin son kamde hinhem.

²⁸ Kanduk kurun yenen hinhem go hendebe Yesuyen alya bereya sios kurun goke manan dufay henbe huginen kanduknen wor po nurde himyen.

²⁹ Mel goyen kura yul yekeb ne wor yul yen himyen. Irde al kura mata bulunde katkeb goke bene misin wor po nurde himyen.

³⁰ Munan det kura goke turun turun tiye yewenbe tarenem mon goyen kawan ird ird det goke po gab turun turun ten hen.

³¹ Doyan Al Kuruninin Yesu Nani Al Kurunbe nen belen huginen turun irde hitek al. Yen belen po gab mere dirde hime gayen usi yen ma nurde hi.

³² Ne Damaskus taunde hinhemyabe gor nin doyan al kurun Aretasyen meten al belen nad fere nire yen fulen marmin hulyan yirke nawarnin yen taun gote hora koya kurun gote yamere pet tiyamin.

³³ Goyenpoga kadne belen koya kurun hende hoyan goyen yamende mat tiri bana nerde hulyanalde palgir nirke sinare katen busaharmirin.

12

¹ Be, kanduk kurun bana hinhem goke tagalde

turuᅇ turuᅇ teᅇ hime gayen hendeb hoyan niᅇ wor sopte turuᅇ turuᅇ tiyeᅇ tihim. Gwaha tiyeᅇ goke det igiᅇ kura ma teweᅇ gega, mata kura yuwarwarte yeneᅇ himyen irde Doyan Al Kuruᅇ beleᅇ det banare hitiᅇ nikala nirde hiyeᅇ goke tagalde turuᅇ turuᅇ tiyeᅇ.

² Be, Yesu Kristu niᅇ dufaymiᅇ saniᅇ irtiᅇ al kura goyen nurde uney himyen.* Al gobe dama 14 kuriᅇ imoyenter Al Kuruᅇyen gasuᅇde wor po Doyan Al Kuruᅇ beleᅇ teᅇ hurkuriᅇ. Goyenbe al mata go tiyyiᅇ gobe fudinde hageᅇ manan hurkuriᅇ ma toneᅇ po hurkuriᅇ gobe bebakkeᅇ ma nurde hime. Al Kuruᅇ po ga nurde hi.

³ Goyenbe dinhem gwahade po, al goyen Al Kuruᅇ beleᅇ gasuᅇmiᅇ igiᅇ muᅇ wor pore gor teᅇ hurkuriᅇ gobe fudinde yeᅇ nurde hime. (Goyenpoga hageᅇ manan hurkuriᅇ ma toneᅇ po hurkuriᅇ gobe bebakkeᅇ ma nurde hime. Al Kuruᅇ po ga nurde hi.)

⁴ Be, gor det nuryiᅇ gobe merere gwahade kura yetek moᅇ goyen nuryiᅇ. Irdeb mere gobe al beleᅇ epte ma tagaltek goyen nuryiᅇ.

⁵ Niᅇgeb nebe al gwahade goke gab turuᅇ turuᅇ tiyeᅇ. Gega niᅇgeᅇ gebe epte ma gwaha tiyeᅇ. Munan gwaha tiye yeᅇbe tareᅇnem moᅇ goke po gab turuᅇ turuᅇ tiyeᅇ.

⁶ Niᅇgeb niᅇgeᅇ ge turuᅇ turuᅇ tiye yeweᅇ gega, al kura beleᅇ goke kukuwa heᅇ hi yeᅇ ma nen-nayiᅇ. Gobe mere fudinde po tiyeᅇ geb, gago diᅇgeᅇ hime. Moᅇgo niᅇgeᅇ ge turuᅇ turuᅇ tiyeᅇ goyen po nurdeb mataneya mereneya yeneᅇbe

---

* **12:2:** Al gabe Pol beleᅇ yinᅇgeᅇ ge yeᅇ hi.

ne gayen al gwahade yeŋ nurtiŋyen haŋ goyen pel irde deŋne isaŋ wor po henak yeŋbe niŋeŋ ge turuŋ turuŋ ma tiyeŋ.

⁷ Goyenpoga Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ nikala niryiŋ gobe igiŋ wor po, irde det hoyoŋ fole wor po yirtiŋ geb, moŋgo goke yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ tiyyeŋkek yeŋbe garbam buluŋ kura ulner tubul tike hiyen. Garbam gobe Satanyen hulyaŋ al yara heŋ ulne misiŋ kuruŋ wor po nuneŋ hiyen.

⁸ Nebe garbam goyen Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ teŋ siŋa irwoŋ yeŋ wawuŋ karwore gayen gusuŋaŋ irde eseŋ mere irmiriŋ.

⁹ Gega yeŋ beleŋ wol heŋbe, “Tareŋgem moŋ heŋ hayen goyarebe tareŋne keŋkela wor po forok yeŋ hiyen. Niŋgeb bunineŋ girde igiŋ giŋ girde himyen gobe ge hitte kuruŋ wor po hi geb, garbam goke gusuŋaŋ ma nirayiŋ,” ninyiŋ. Niŋgeb mata damiŋdebe saŋiŋ ma heŋ himyen goke gab amaŋ hende turuŋ turuŋ tiyeŋ. Gogab Yesu Kristuyen tareŋ goyen ne bana hiyeŋ.

¹⁰ Gwahade geb, Yesu Kristu niŋ teŋbe kanduk kuruŋ yeneŋ himyen goke amaŋ heŋ himyen. Mata damiŋde tareŋ ma heŋ himyen, al beleŋ sukal nirde hanyen, det niŋ amu heŋ meteneŋ wor po nirde hiyen, irde al beleŋ buluŋ buluŋ nirde hanyen gega, amaŋ heŋ himyen. Gobe saŋiŋ ma hemekeb yeŋ beleŋ tareŋ nirde hiyen geb, gogo amaŋ heŋ himyen.

Polbe Korin niŋ mar tareŋ yird yird niŋ nuryiŋ

¹¹ Be, mere kukuwam mat tihim gabe dindiken tikeb mere gago tihim. Nebe al mali deŋnem moŋ gega, usi mar beleŋ yiŋgeŋ ge yeŋ, “Neŋbe aposel

karkuwan. Aposel hoyan gote folek,” yey hanyen mar gore epte ma fole nirtek hime. Niñgeb ne turun nirtek marbe fudinde den gogo gega, gwaha ma ten hanyen.

¹² Nebe den beley ne gayen aposel fudinde yey nenen bebak tinayin yey mata tiñen turun yan Al Kurun beley po ga forok yirtek goyen budam forok yirde hinhem. Kanduk bana hinhem gega, goke mukku ma ten goya goya sanin po huwarde hinhem.

¹³ Niñgeb nana hoyande nin sios goke meten ten himyen gwahade goyen po, den ge wor gwahade po ten himyen. Goyenpoga det unkenen kura gwaha ma timirin gobe faran nin gusunan ma dirmirin. Niñgeb faran nurd nurd nin gusunan ma dirmirin goyen bulun dirmirin yey nurde han kenem halde nunnayin!

¹⁴ Be, gayenterbe igin den hitte kun denen yey nurde hime. Gayenter kumekeb wawun karwo hiyyen. Gega kunbe faran nurnan yey kanduk kura supahaktinde ma kereñ. Gobe det yawarmewon wor po yey nurde himyen gobe megen nin det mon, den al gogo po geb, gago dinen hime. Fudinde, dirin beley milin nanin faran yurd yurd nin hora ma yerde hanyen. Milin nanin beley gab dirinmin ge nurdeb gwaha ten hanyen.

¹⁵ Niñgeb detne kura hikeb tumnan yade gore po faran duren. Gore epte mon kenem den ge ten kamen wor igin yey nurde hime. Goyenbe den ge amanen nurd dunen teban dirde himekeb goke igin ma nurde nen ge bulunen nurd dunen han? Gobe kukuwamnen wor po!

16 Deñbe gwaha teñ hañ gega, neb hañkapyã denya henyañbe supahaktinñde kanduk kura ma yerde hinhem gobe fudinde wor po. Goyenpoga al kura beñ ne niñ yeñ, “Polbe usi dufayminñ kurunñ wor po, irde usi dirde dettinñ yade hinhin,” yeñ hañ.

17 Ne beñ usi dirde samunñinñ yaware yeñ hulyañ alne kura teñ kermeke kuñ samunñinñ kura yawaryinñ? Hubu wor po!

18 Nebe Taitus teñ kermeke deñ hitte kurinñ. Goya goyenbe kadne kura Yesu nurd unñinñ al wor Taitusya tumñañ yad yermeke kwaryum. Be, Taitus beñ kuñbe usi dirde samunñinñ kura yawaryinñ? Hubu wor po! Yenya neyabe mata unñkurenñ po teñ haryen, irde dufay unñkurenñ po kerde gama irde haryen goyen go ma nurde hañ?

19 Be, kadne yago, asañ gayen kapyañ heñ neñ ge yeñbe, “Polya kadomyabe ulinñde mere forok yetek goyen pet teñ teñ ge asañ gago kayhañ,” yeñ nurde dunnayinñ? Moñ, gwahade moñ. Neñbe Yesu Kristu nurd unñinñ mar beñ Al Kurunñ dilynñ mar mere teñ hanñen gwahade po, mere dirde hite. Irde neñ metenñ teñ hityen kurunñ gobe deñ tareñ dird dird niñ metenñ teñ hityen.

20 Be, nebe deñ goyen al gwahade hewonñ yeñ nurdeya deñ hitte kwenñ gega, moñgo ne nurenñ gwahade ma denenñ yeñ goke kafura heñ hime. Irde deñ beñ ne gayen al gwahade hewonñ yeñ nurde hañ gega, kumekeb gwahade ma nennayinñ goke kafura heñ hime. Deñ hañ bana goñbe kadom mohonñde teñ, al kura kadom iginñ mat hike yenenñ goke iginñ ma nurde, bearar teñ, kudinñ

mata tenj, sukal yirde, kadomde mere momon iginj monj goyen tagalde tukunj, yingenj ge turun turun tenjbe keperd keperd mata goyen bulunj irde hanj daw yenj nurde kafura henj hime.

²¹ Kame denj hitte sopte kunj saba dirmeke Al Kurunj belen denjem monj niryenj yara denj belen merene pel irnayinj yenj kafura henj hime. Irde bikkenj mata wukkenj monya lelep matayabe dufay bulunj gama ird ird mataya tenj hinhan mar budam Yesu ninj dufayminj tarenj iraminj gega, mata bulunjinj go ma yubul tenj Al Kurunj ninj binj mulganj ma hekeb goke bene misinj wor po nirde hi.

13

Mere funanj

¹ Be, gayenter sopte denj hitte kumekab wawun karwo hiyyen. Irdeb, “Al kura merem yanj irenj yenjbe al gote merebe fudinde yetek al irawa ma karwo gwahadem yanj hinayinj,” yenj hanjen goyen po gama irde denja gabu henj kanduknininj kurunj goyen yunjkurenj yunjkurenj sope irtek yenj nurde hime.

² Nebe hanjapya wor po denj hitte kunj go kamereb sopte kunj mata bulunjinj goke saba dirde hayhay dirmirinj. Ningeb denja nenja tumnanj ma hite gayenter wor sopte gahade hayhay dirde hime. Hayhay dirde hime gabe denj po monj, al hoyanj kura denja tumnanj hanj mar goyen wor hayhay yirde hime. Merenebe gahade: kame sopte denj hitte kunj mata bulunj gwahade po tenj hanj marbe go ma yenenj wasak tiyenj.

³ Yesu Kristu belen mere nirke basan hen mere dirde himyen goyen fudinde ma usi nin gusunan nirde han geb, kenkela po dikala diren. Yesu Kristube matatin sope yire yenbe mali mali ma sope yiryen, den kafura hetek mat sanin po sope yiryen.

⁴ Fudinde, yenbe al po hen taren minmon hiri geb, kuruse hende mayke kamyin. Gega Al Kurun belen tarenminde sopte isan hiri. Yesube al hen taren minmon hiri gwahade po, nen wor saninin minmon. Gega Al Kurunyen tarende Yesuya henbe matatin sope yird yird metenbe sanin po titek.

⁵ Be, dufaytin Yesu Kristu nin taren irtin goyen sanin po tanarde mata ten han ma dahade goyen dindiken kenkela yenen hinayin. Yesu Kristube denya han goyen go ma nurde han? Ma nurde han kenem denbe son wor po hitin mar geb!

⁶ Gega den belenbe nen gayen kura mun son ma hitin goyen denen bebak tinayin yen nurde goke doyan hen hime.

⁷ Nenbe den belen mata bulun kura ma tinayin yen Al Kurun gusunan irde hityen. Gega gwahade gusunan irde hityen gobe den ge meten igin po ten hinhet goyen al yikala yiren yen gusunan irde hityen mon. Gwaha titnenbe nen meten ten hityen gayen igin mon yen al belen yennayin goke ma nurdeb den goyen mata huwak ten ten ge po Al Kurun gusunan irde hityen.

⁸ Gobe mere fudinde asogo ird ird nin epte ma mata kura titek, irde mere fudinde goke po meten titek nin geb, gago dinen hime.

⁹ Neñbe tareñniniñ miñmoñ hiteke denbe tareñ heñ hañ goke amañeñ nurde hityen. Irde den goyen mata huwak po teñ matatiñde buluñ kuram moñ hinayiñ goke Al Kurun gusuñañ irde hityen.

¹⁰ Goke teñbe denya gisaw gisaw himeya gayenter asañ gago kañ hime. Gogab asañne keneñ mata buluñtiñ yubul tinayinyen geb, kame den hitte kuñ matatiñ sope yire yeñbe Doyañ Al Kurun beleñ saññmiñ nuntiñ go hende hitem po ma mere direñ. Be, tareñ nunyiñ gobe den tareñ dird dird niñ nunyiñ, buluñ dird dird niñ ma nunyiñ.

¹¹ Be, kadne yago, mere ga pasi ireñ tihim geb, igiñ po teñ hinayiñ. Mata buluñtiñ sope yird yird niñ kurut yeñ hinayiñ. Gwaha teñ hinayiñ yeñ esen mere dirhem gayen dufay heñ hinayiñ. Irde kadomde mere nurd guneñ teñ hinayiñ. Irde bitiñ kamke kadtinya awalikde hinayiñ. Irde den goyen bubulkuñne wor po yeñ nurde duneñbe bitiñ yisikamde hiyen al Al Kurun gobe denya hiwoñ yeñ nurde hime.

¹² Irde Al Kurun diliñde wukken dinyen mat kadom gargar gird teñ hinayiñ.

¹³ Al Kurunyen alya bereya gar hañ mar tumñañ den ge dufay heñ hañ goyen momoñ yirayiñ ninkeb gago momoñ dirde hime.

¹⁴ Be, Doyañ Al Kurun Yesu Kristu beleñ bunineñ dirde igiñ igiñ dirde hiwoñ. Irde Al Kurun beleñ den goyen bubulkuñne wor po yeñ nurde duneñ hiwoñ. Irde Holi Spirit beleñ den kurun goya tumñañ awalikde hiwoñ yeñ gusuñañ yirde hime. Gog po.

**Al Kurunyen Mere Igin
The New Testament in the Gwahatike Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Gwahatike long
Nuigini**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gwahatike

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

dbba218f-41f3-5f08-b0b6-2a7c919093ab